

ПОРІВНЯЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО: ЦІЛІ, ЗАВДАННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Буніятова І.Р.,

Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Маршала Тимошенка, 13-Б, м. Київ, 04212
i.buniatova@kubg.edu.ua
ORCID iD 0000-0002-4286-6705

У запропонованому тексті представлено огляд порівняльного мовознавства як сукупності чотирьох парадигм: порівняльно-історичної, ареальної лінгвістики, лінгвістичної типології й контрастивної лінгвістики. Таке трактування наукової дисципліни ґрунтується в основному на багаторічному досвіді авторки, її участі у дослідницьких проєктах і викладанні. Розгляд зазначених вище парадигм під парасольковим поняттям «порівняльна лінгвістика» видається релевантним і доречним завдяки тому, що вони мають спільний метод дослідження, а саме порівняння, а також тому, що забезпечують одна одну необхідним процедурним апаратом, як у випадку двох близьких партнерів: порівняльно-історичної й ареальної лінгвістики — з одного боку, лінгвістичної типології й контрастивної лінгвістики — з іншого.

Ключові слова: порівняльне мовознавство, порівняльно-історичне мовознавство, ареальна лінгвістика, типологічна лінгвістика, контрастивна лінгвістика.

Буніятова И.Р.

Сравнительное языкознание: цели, задачи, перспективы развития

В предложенном тексте представлен обзор сравнительного языкознания как совокупности четырёх парадигм: сравнительно-исторической, ареальной лингвистики, лингвистической типологии и контрастивной лингвистики. Такое толкование научной дисциплины базируется преимущественно на многолетнем опыте автора, его участии в исследовательских проектах и преподавании. Обзор указанных выше парадигм под зонтичным понятием «сравнительная лингвистика» кажется релевантным и уместным благодаря тому, что они имеют общий метод исследования, а именно сравнение, а также тому, что обеспечивают друг друга необходимым процедурным аппаратом, как в случае двух близких партнёров: сравнительно-исторической и ареальной лингвистики — с одной стороны, лингвистической типологии и контрастивной лингвистики — с другой.

Ключевые слова: сравнительное языкознание, сравнительно-историческое языкознание, ареальная лингвистика, типологическая лингвистика, контрастивная лингвистика.

I. Buniatova

Comparative Linguistics: aims, targets, development prospects

This is a survey of comparative linguistics viewed as a set of the related paradigms that embrace comparative historical linguistics, aerial linguistics, linguistic typology and contrastive linguistics. The treatment of the science in question is largely based on the author's long-standing experience deduced from research projects and from teaching it as a University professor. Placing the aforementioned paradigms under the umbrella concept "comparative linguistics" seems relevant and appropriate due to their sharing the key tool of investigation, i.e., COMPARISON, also due to their providing each other with applicable procedures and principles, as in case of two seemingly closer pairs, comparative historical and areal linguistics, on the one hand, linguistic typology and contrastive linguistics, on the other hand.

Key words: comparative linguistics, comparative historical linguistics, areal linguistics, typological linguistics, contrastive linguistics.

ПЛАН

1. Вступ. Початок порівняльного мовознавства.
2. Порівняльно-історичне мовознавство.
3. Ареальна лінгвістика.
4. Лінгвістична типологія.
5. Контрастивна лінгвістика.

1. ВСТУП. ПОЧАТОК ПОРІВНЯЛЬНОГО МОВОЗНАВСТВА

1.1. Промова сера Вільяма Джонса у 1786 р.

Виникнення порівняльного мовознавства, яке припадає на другу половину XVIII ст., пов'язують з іменем сера Вільяма Джонса (1746–1794), англійського правника, призначеного британською колоніальною адміністрацією у Верховний суд Калькутти. Скориставшись нагодою вдосконалити своє знання санскриту (який він вивчав у Кембриджі), він заснував Азіатське товариство Бенгалії, а сам став його президентом. У 1786 р. на засіданні Товариства сер Вільям Джонс виголосив промову, відомий уривок із якої вважають початком порівняльного мовознавства (англ. comparative philology):

«Санскритська мова, якою давньою вона б не була, має дивовижну структуру, досконалішу, ніж грецька мова, багатшу, ніж латина, і прекраснішу, ніж кожна з них, але вона носить в собі настільки близьку спорідненість з цими двома мовами як у коренях дієслів, так і у формах граматики, яка не могла бути породжена випадковістю, спорідненість настільки сильну, що будь-який філолог, який вдався би до вивчення цих мов, не зміг би не повірити тому, що всі вони походять від одного спільного джерела, який можливо більше не існує. Є аналогічна підстава, проте й не настільки переконлива, припустити, що кельтська і готська мови, хоча і змішані з різними мовами, мали те саме походження, що й санскрит; до цієї сім'ї мов слід також віднести і давньоперську, якби тут було місце для обговорення питань про перську давнину».

1.2. Загальний контекст доби романтизму і внесок сера Вільяма Джонса у компаративістику.

Цитований пасаж із промови сера Вільяма Джонса історично вважають передвісником порівняльного мовознавства. Однак про санскрит і його спорідненість з латиною і давньогрецькою було відомо задовго до промови 1786 р. Серед тих, хто намагався донести цю інформацію до наукового загалу, був англійський єзуїтський місіонер Томас Стівенс (1583 р.), згодом так само вчинив флорентійський негодіант Філіппо Сассетті (1586 р.), який помітив подібності між санскритом та італійською мовою. Однак ця інформація знайшла свою аудиторію лише у XIX і XX ст. відповідно.

Насправді поширення ідей порівняльного мовознавства відбувалося не тільки завдяки спо-

стереженням сера Вільяма, але й низці сприятливих чинників того часу. Причини полягають в особливій атмосфері доби романтизму з її інтересом до проблем походження мови та в «емпіричній дилемі», тобто відсутності доступу до матеріальних фактів прамови («urschprache»). Деякі дослідники, зокрема й впливовий Вільям Джонс, зрозуміли, що такий доступ міг би забезпечуватися через системне порівняння елементарних лексичних одиниць, дібраних з різних мов, яке створювало б робочу платформу для формування теорії їхнього спільного предка. Це уможливило б прорив у лінгвістичному мисленні, в якому на довгий час утвердилася думка про те, що існування природної мови налічує не більше п'яти або шести тисяч років. Усе це, так само як і висновки сера Вільяма Джонса, підготували ґрунт для формування порівняльного мовознавства як окремої наукової парадигми, а подальший розвиток науки підтвердив достовірність цих ідей.

2. ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

2.1. Вивчення мови у часі.

2.1.1. Пошуки спільного джерела.

2.1.2. Започаткування методу.

Порівняльно-історична (генетична) наукова парадигма сформулила напрям мовознавства, якому належить розробка процедур реконструкції походження мов від прамов, установлення еволюційних змін і закономірностей розвитку споріднених мов шляхом їх порівняння на різних етапах формування. Пріоритет емпіричного матеріалу, оголошений компаративістами XIX ст. (Ф. Бопп, Р. Раск, Я. Грім), сприяв оформленню мовознавства в окрему наукову дисципліну. Факти, зібрані у перших порівняльно-історичних граматиках, продемонстрували різницю між мовами, що виникли через відцентрову спрямованість їхнього розвитку, дали змогу згрупувати їх у межі спільної сім'ї.

Розпізнання і підтвердження спорідненості мов так само, як і встановлення їхніх типів, виявилось можливим лише на основі глибокого аналізу граматичних форм як найбільш достовірного і надійного методу (Гумбольдт). У XIX ст. був зібраний не тільки найцінніший мовний матеріал, але й розроблений **метод**, що включав **сукупність конкретних прийомів** вивчення історії споріднених мов, які генетично походять від єдиної прамови або мови-основи. Випробуваний на індоєвропейських мовах, він стає зразком для дослідження інших мовних сімей, і, більше того, транслюється на суміжні галузі гуманітарного знання. **Порівняльно-історичний метод є першим досвідом формалізації пошукових процедур в лінгвістиці.**

- 2.1.3. Принцип історизму.
- 2.1.4. Фонологічні закони.
- 2.1.5. Принцип аналогії.

Історичний підхід до інтерпретації порівнюваних фактів розроблено і успішно впроваджено в наукову практику наприкінці XIX ст. (Лейпцигська школа молодогограматизму). Підкреслений історизм, індивідуальний психологізм та індуктивізм, відмова від розгляду занадто широких та загальних питань — ключові параметри нового вчення, підвалинами якого слугували положення філософії позитивізму. Із цього випливало розуміння мови як результату психофізичної діяльності людини, а отже, справжньою причиною всіх змін у ній вважалася звичайна мовна діяльність, невід’ємна від її індивіда (Пауль). Відмова від занурення у реконструкцію гіпотетичної прамови, і натомість інтерес до живих мов і змін, що з ними відбуваються, спонукало компаративістів до пошуку строгих процедур аналізу, які б відповіли на питання, пов’язані з походженням мови, її змінами у часі і просторі.

Фундаментальні **методологічні принципи лінгвістики**, властиві цьому періоду, передбачали обов’язкове врахування **звукових законів**, які мали використовуватися для вивчення генетично пов’язаних між собою мовних груп, а також **принципу аналогії**, як найбільш результативного механізму змін в цих групах:

- I. Кожна звукова зміна, оскільки вона відбувається механічно, відбувається відповідно до законів, що не знають винятків, тобто напрям, за яким відбувається зміна звука, завжди один і той самий в усіх членів мовної спільноти.
- II. Принцип аналогії. Звукові зміни в окремих словах або граматичних формах під впливом інших слів або форм.

Підсумовуючи викладений матеріал, нагадаю, що головним принципом порівняльного мовознавства є історизм, який органічно впливає із філософських вчень XIX ст. (еволюційні погляди К. Ліннея, Ж. Ламарка, Ч. Дарвіна та ін.). Прийоми і методи порівняльного мовознавства попередніх періодів його розвитку заклали базові принципи історичного мовознавства наших днів.

Сучасний етап його розвитку позначений новим розумінням мовного закону (умов його дії, співвідношення звукового закону й аналогії); врахуванням впливу факторів простору на фонетичні зміни; впровадженням методів і прийомів структурної лінгвістики; доповненням дивергентних процесів, яким свого часу було приділено багато уваги, процесами конвергентними; виникненням порівняльно-історичної граматики так званих великих сімей (індоєвропейської-семітської, урало-алтайської) і груп мов; дослідженням макросімей і зв’язків між ними (ностратична лінг-

вістика), створенням історичних і етимологічних словників (ЕСУМ), появою глибоких досліджень з реконструкції текстів і культур.

3. АРЕАЛЬНА ЛІНГВІСТИКА

- 3.1. Вивчення мови у просторі.
- 3.1.1. Методи.
- 3.1.2. Основні поняття.

Ареальна лінгвістика (від латин. *area* — «площа», «простір») як окремий розділ мовознавства, що ґрунтується на засадничих положеннях порівняльно-історичного мовознавства і лінгвістичної типології, досліджує **поширення мовних явищ у просторовій протяжності й міжмовній (міждіалектній) взаємодії**. Термін «просторова, або ареальна лінгвістика» вперше був уведений М. Дж. Бартолі і Дж. Відоссі в 1943 р., але його основні принципи сформульовані М. Дж. Бартолі у 1925 р. Основну увагу ареальні студії приділяють територіальному розподілу мовних особливостей й інтерпретації ізоглос. У результаті виявляються області (ареали) взаємодії діалектів, мов та ареальних спільнот або мовних союзів, що характеризуються загальними структурними ознаками. До кола загальнолінгвістичних проблем цієї дисципліни належать: членування прамовних станів на історично засвідчені мови, ареальна характеристика особливостей взаємодіючих мов і діалектів в певному регіоні, виявлення закономірностей мовних контактів, створення принципів ареальної типології й побудова теорії міжмовної взаємодії. До завдань ареальної лінгвістики входять також проблеми мовної інтерференції та мовної атракції в територіально суміжних мовах. Результати досліджень ареальної лінгвістики враховуються при вивченні проблем соціолінгвістики, зокрема білінгвізму й диглосії. Ареальне мовознавство використовує:

- **метод лінгвістичної географії** (прийоми картографування, визначення зон інновацій тощо); технічно — це нанесення на географічні карти отриманих в результаті суцільного або вибіркового обстеження ізоглос, що характеризують поширення звукових, лексичних та граматичних явищ у суміжних мовах;
- **генетичні прийоми**, що виявляють внутрішньосистемні властивості мови, тотожні за своїм характером процеси, які демонструють однакові результати і проявляються з високим ступенем частотності у різних мовах світу.

Ареальна лінгвістика тісно пов’язана і з лінгвістичною типологією. На перетині цих дисциплін виникло **поняття мовного союзу**. Цей термін був запропонований Н.С. Трубецьким (1923) і позначає набуту протягом історичного розвитку структурну подібність мов, поширених на суміжних територіях і необов’язково близькоспоріднених.

Прикладом мовного союзу може служити балканський мовний союз, який об'єднує болгарську, македонську, румунську, молдавську, албанську і новогрецьку мови. Іншим прикладом мовного союзу є поволзька (Волго-Камська) мовна спілка, до якої входять фінно-угорські мови (марійська, удмуртська) і тюркські мови (башкирська, татарська, чуваська).

Вивчення мовних союзів є одним з найважливіших завдань сучасної ареальної лінгвістики, яка використовує територіальне поширення мовних явищ як в діалектах однієї мови, так і в споріднених і неспоріднених географічно суміжних мовах. Міждисциплінарний характер цієї дисципліни забезпечує вірогідність отриманих результатів, найбільш відомими з яких є **лінгвістичні атласи окремих мов або мовних груп**, зокрема таких як *Загальнослов'янський лінгвістичний атлас*, *Атлас української мови*, а також *Атласи регіональних говірок України*.

4. ЛІНГВІСТИЧНА ТИПОЛОГІЯ

4.1. Мови у просторовому і кількісному вимірі.

4.1.1. Предмет і завдання.

4.1.2. Ключові поняття.

4.1.3. Методи.

Лінгвістична типологія (від грец. *typos* — «зразок» і *logos* — «вчення») — наукова дисципліна, яка здійснює порівняльне вивчення структурних і функціональних властивостей мов незалежно від характеру генетичних співвідношень між ними. Типологія є одним із двох основних аспектів вивчення мови поряд із порівняльно-історичним, від якого вона відрізняється онтологічно (за сутнісними характеристиками предмета дослідження) і епістемологічно (за сукупністю принципів і прийомів дослідження).

Довідково. Типологічний опис порівняно невеликої групи мов, як правило, близькоспоріднених, прийнято називати **лінгвістичною характерологією** (термін В. Матезіуса). З іншого боку, глобальне охоплення якомога більшої кількості мов пов'язане з дослідженням такого фундаментального для людської інтелектуальної та комунікативної діяльності явища, як **мовні універсалії** (В. Кашкін). Йдеться про властивості, притаманні більшості мов, граматичний опис яких є невід'ємною частиною досягнень сучасного типологічного мовознавства.

Порівняння структурного ладу мов надихало дослідників різних наукових парадигм упродовж щонайменше кількох століть (йдеться про новий час у лінгвістиці). Подібності й контрасти у мовах цікавили В. фон Гумбольдта, Б.Л. Ворфа, Н. Хомського, Дж. Грінберга, Б. Комрі, М. Хаспельмата, В.М. Ярцеву та багатьох інших. Однак історія лінгвістичної типоло-

гії як окремої наукової парадигми починається лише у XIX ст. (брати Август і Фрідріх Шлегелі, В. фон Гумбольдт). На жаль, у цьому столітті вона не отримала відповідного розвитку через поширеність більш впливової спорідненої галузі — порівняльно-історичного мовознавства. У XX і XXI ст. типологія отримує нові контури завдяки потребам не лише теоретичного, але й практичного плану. Зокрема, **прикладний аспект** цієї дисципліни включає застосування її набутоків у викладанні іноземних мов, перекладацькій діяльності, укладанні словників, створенні універсальних граматики, дешифруванні невідомих текстів тощо.

Теоретична важливість сучасних типологічних студій полягає у створенні найбільш економічного способу кодування інформації про структуру мов світу. Із цього випливає постановка таких **завдань**:

- 1) констатація структурних подібностей і розбіжностей між мовами (інвентаризаційна типологія);
- 2) інтерпретація мовних систем щодо сумісності/несумісності їхніх структурних характеристик і пріоритетних типів структурної відповідності як систем в цілому, так і окремих рівнів мови (імплікаційна типологія);
- 3) класифікація мов за певними типами і класами (таксономічна типологія), яка вважається основним і кінцевим завданням типології.

Грамматичні дескрипції мов з довгою історичною традицією є тим вихідним матеріалом, інтерпретація якого дає змогу виявити універсальні (дійсні для будь-якої мови) співвідношення й риси, або *мовні універсалії*. Водночас типологія встановлює ознаки, властиві лише частині мов. На цій основі й вибудовують типологічні класифікації мов. Типологічне порівняння або зіставлення мовних структур оперує важливим для цієї парадигми поняттям **мовний тип**. Його визначають як певну форму організації поняттєвого змісту мови (В.М. Ярцева), як сутнісну властивість ладу конкретної мови; як загальну закономірність структури низки мов. Згадаймо, наприклад, типологічну класифікацію мов В. фон Гумбольдта, яка поділяється на чотири типи за способом морфологічного оформлення граматичних категорій: *ізолятивні, аглютинативні, інкорпоративні і флективні*.

Вірогідність отримуваних у лінгвістичній типології результатів забезпечує низка процедур, а саме:

- 1) **порівняльно-історичний метод**;
- 2) **порівняльний метод**, сутність якого полягає у виявленні явищ і фактів низки мов, що мають тотожні функції, незалежно від генетичної спорідненості або неспорідненості мов;
- 3) **прийоми і методи структурної лінгвістики**;

4) *метод типологічних індексів* за Дж. Грінбергом, в основу якого покладено окремі риси, що представляють певні відношення, позначені числовими індексами; метод Дж. Грінберга називають квантитативним через кількість показників, які використовуються при обробці даних.

Примітною ознакою типології ХХ — початку ХХІ ст. є зближення з порівняльно-історичним мовознавством, по відношенню до якого типологічні закономірності (синхронні й діахронні) слугують критерієм ймовірнісної оцінки генетичних гіпотез (на що вказав у 1956 р. Якобсон). У зв'язку з цим іноді висловлюються крайні точки зору про провідну роль типології в порівняльному мовознавстві й про підпорядкованість ролі генетичного аспекту (Кребер, Г. Бірнбаум); в дійсності йдеться не про розчинення одного підходу в іншому, а про комплексне генетико-типологічне дослідження. Значення такого підходу є величезним особливо при історичному вивченні малодосліджених неписьмених мов, наприклад африканських або полінезійських. Типологія як найважливіший підхід до вивчення різнорідних об'єктів має широкі перспективи в науках філологічного і природничого циклу.

5. КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА

5.1. Лінгводидактичний і теоретичний аспекти.

5.1.1. Предмет, об'єкт, завдання.

5.1.2. Мета.

5.1.3. Аналіз помилок.

Контрастивна лінгвістика є молодого галуззю порівняльного мовознавства, яка з'явилася у другій половині ХХ ст. Початком її становлення вважають працю Р. Ладо «Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics For Language Teachers» (1957). Термін «контрастивна» отримує прикладна дисципліна мовознавства, яка вивчає лінгводидактичний аспект мовних контрастів. Американський лінгвіст Д. Болінджер так відгукнувся на появу контрастивних досліджень: «Контрастивна лінгвістика народилася з досвіду викладання. Кожний викладач іноземної мови знає, а кожний, хто вивчає іноземну мову, швидко усвідомлює, що рідна мова (L1) у певних випадках заважає засвоєнню другої мови» (L2) У намаганні зрозуміти закони, що керують цими процесами, перетинаються теорія мови і практика її викладання. На це вказував і Р. Ді П'єтро у праці «Language Structures In Contrast» (1971). Водночас контрастивна лінгвістика успішно розроблялася Празької школою. Велику роль в її становленні відіграли видатні роботи Ш. Баллі, що з'явилися через необхідність викладання німецької мови у франкомовній аудиторії.

Мета контрастивної лінгвістики полягає у порівняльному вивченні двох, рідше кількох мов для виявлення їх подібностей і відмінностей на всіх рівнях мовної структури (В.М. Ярцева). Науковим джерелом, її *теоретичною платформою* стає порівняльне мовознавство, в якому певний час не існувало поділу на споріднені й неспоріднені мови. *Об'єктом* контрастивних досліджень є, як мінімум, пара мов. У разі лінгводидактичного дослідження це рідна мова (вихідна, англ. *source language*) і нерідна (цільова, англ. *target language*). При цьому ні генетичні або локальні зв'язки, ні типологічна близькість або віддаленість цих мов не відіграють ролі. *Предметом* контрастування є відмінності або відповідності порівнюваних мов, які існують на всіх рівнях мови, як знакових, так і незнакових. У межах контрастивної лінгвістики можна, наприклад, порівнювати фонетичні та фонологічні, лексичні та фразеологічні, морфологічні, синтаксичні системи двох мов. Але в основі контрастивних студій лежить двояке співвідношення плану вираження і змісту (форми і змісту) порівнюваних мов. *Методологічна основа* контрастивної лінгвістики забезпечується прийомами і методами лінгвістичної типології.

У межах цієї дисципліни існує напрям, безпосередньо пов'язаний з методикою навчання мов, так само як і з теоретичним мовознавством, який отримав назву «*аналіз помилок*» (англ. *error analysis*). Йдеться про досвід вивчення чужих просторів (іноземних мов) і подолання перешкод у їх засвоєнні. У цьому контексті аналіз помилок виявляється важливою ділянкою порівняльного мовознавства, де унаочнюється зіткнення мовних систем у свідомості учня, студента (В.Б. Кашкін). Тому говорять не тільки про помилки, скільки про девіантну мовну поведінку. Девіації спричиняють формування вторинної мовної особистості, яка цільовою мовою розмовляє без помилок. Отже, дослідники цього напрямку вивчають *інтерференцію мов* у процесі їх паралельного або почергового використання у мові білінгва (як природного, так і штучного). Висновки, до яких вони доходять, становлять інтерес для соціолінгвістики, а також для розробки проблеми мовних змін, ключової для історичного мовознавства. Латентна (=девіантна) граматики вторинної мовної особистості, яка спонтанно формується у процесі засвоєння L2, може ставати явною, як, наприклад, у випадках появи складних синтаксичних структур у мові мешканців портових міст на островах Океанії. У соціолінгвістиці цей процес називають креолізацією.

Контрастивна лінгвістика залучає до сфери своїх інтересів не тільки соціолінгвістику, але й етнолінгвістику, психолінгвістику, лінгвістичну семіотику тощо. Разом з тим вона надає все ширші і цінніші дані для типології, лінгвопедагогіки,

теорії перекладу, теорії тексту, лексикографії; контрастивна лінгвістика стверджує себе як одна з найяскравіших і ефективніших форм зв'язку між фундаментальною лінгвістикою і прикладними аспектами мовознавства. Цінність контрастивної лінгвістики підкреслюється посиленням уваги до неї в різних країнах, особливо у сфері викладання іноземних мов.

Проблема порівняння або зіставлення різних мовних систем не обмежується науковими студіями порівняльно-історичного мовознавства, типологічного або контрастивного, дослі-

дженням мовних союзів та універсалій, теорією перекладу, а також викладанням іноземних мов, тобто цікавить лише лінгвіста-професіонала (теоретичного або прикладного). Це не так. Порівняння мов — це поширена побутова реальність, особливо в умовах глобалізації світового освітнього простору, інтенсивної трудової міграції і, як наслідок, необхідності вживатися в чужий мовний і культурний простір. Із цього випливає важливість подальшого розвитку і широкі перспективи всіх вищерозглянутих лінгвістичних парадигм.

REFERENCES

1. Lass, R. (1997). *Historical Linguistics and Language Change*. Cambridge: Univ. Press.
2. Chapman, S. (ed.) (2005). *Key Thinkers in the Philosophy of Language and Linguistics*. L.: Routledge.
3. Haspelmath, M. (2010). *Comparative Concepts and Descriptive Categories in Cross-Linguistic Studies*. *Language* 86, 663–687.
4. Seuren, A. M. (1998). *Western Linguistics. An Historical Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers. Ltd.
5. Wenguo, P., Mun, T. W. (2007). *Contrastive Linguistics: History, Philosophy and Methodology*. L., NY: Continuum.

Дата надходження лекції до редакції: 03.10.2019 р.

Прийнято до друку: 15.10.2019 р.